

Sygn. akt III U 54/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 stycznia 2021r.

Sąd Okręgowy w Suwałkach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący	SSO Piotr Witkowski
-----------------------	----------------------------

po rozpoznaniu w dniu 27 stycznia 2021r. w Suwałkach na posiedzeniu niejawnym

sprawy **A. P.**

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Białymstoku

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

w związku z odwołaniem A. P.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

z dnia 9 listopada 2020 r. znak (...)

1. zmienia zaskarżoną decyzję i ustala, że A. P. nie jest zobowiązany do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 01.05.2020r. do 31.05.2020r. w kwocie (...);

2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. na rzecz A. P. tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego kwotę 180 (sto osiemdziesiąt) złotych, z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, od dnia uprawomocnienia się wyroku, do dnia zapłaty.

Mt

Sygn. akt III U 54/21

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z dnia 09.11.2020r., wskazując na art. 138 ustawy z 17.12.1998r. o emeryturach i rentach

z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2020r. poz. 53 ze zm.) stwierdził, że A. P. pobrał nienależnie świadczenia za okres od 01.05.2020r.

do 31.05.2020r. w łącznej kwocie (...)z tytułu emerytury. Wskazał,

że po wyliczaniu wyrównania emerytury o symbolu E1 w decyzji z dnia 13.05.2020r. za okres od 01.05.2020r. do 30.06.2020r. nie potrącono wypłaconej emerytury

o symbolu EM w wysokości (...)za maj 2020r.

W odwołaniu od tej decyzji A. P. domagał się jej zmiany i ustalenie, że nie jest zobowiązany do zwrotu świadczenia w kwocie (...) oraz zasądzenia od organu rentowego na jego rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wskazał, iż decyzja została wydana z rażącym naruszeniem art. 138 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ponieważ organ rentowy uznał go za osobę, która nienależnie pobrała świadczenie i jest zobowiązana do jego zwrotu, podczas gdy w okolicznościach faktycznych sprawy, sytuacja taka nie miała miejsca.

W uzasadnieniu zaskarżonej decyzji organ rentowy stwierdził, że pobrał on nienależnie świadczenia za okres od 01.05.2020r. do 31.05.2020 r. w łącznej kwocie (...) z tytułu emerytury, wskazując dalej, że przy wyliczaniu wyrównania emerytury o symbolu El za okres od 01.05.2020r. do 30.06.2020 r. nie potrącono wypłaconej emerytury o symbolu EM w wysokości (...) za maj 2020 r. Organ rentowy powołał się przy tym na art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, nie podając jednak jednostki redakcyjnej tego przepisu, w świetle której okoliczności sprawy miałyby wskazywać na nienależnie pobrane świadczenie i nie wyjaśniając, na czym miało polegać nienależnie pobrane świadczenie w kontekście przepisów regulujących kwestie i okoliczności niniejszej sprawy. To powoduje, że nie jest możliwe pełne i szczegółowe odniesienie się do rozstrzygnięcia organu rentowego, albowiem w treści zaskarżonej decyzji organ rentowy nie powołał się na jakąkolwiek przesłankę warunkującą uznanie świadczenia pobranego przez niego za świadczenie nienależnie pobrane w rozumieniu art. 138 ust. 1 i 2 ustawy .

Stosownie zaś do treści art. 138 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Stosownie do treści art. 138 ust. 2 ustawy, za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Natomiast wypłata kwoty (...) nie nastąpiła na skutek zaistnienia którejkolwiek przesłanki wskazanej powyżej. Sytuacja jaka miała miejsce w niniejszej sprawie nie wynikała z jakichkolwiek jego działań czy zaniechań - wypłacone świadczenie nie nastąpiło z powodu fałszywych zeznań lub dokumentów przedstawionych przez niego czy też z powodu świadomego (lub nawet nieświadomego) wprowadzenia organu rentowego w błąd. Wypłata spornego świadczenia nie została również dokonana w związku z ustaniem lub zawieszeniem prawa do świadczeń albo wstrzymaniem wypłaty świadczeń w całości lub w części (nie było w tym zakresie również jakiegokolwiek pouczenia).

Ponadto jest on osobą w podeszłym wieku i nie jest rozeznany w procedurach oraz sposobach prowadzenia rozliczeń przez Zakład, nie zna również przepisów

z zakresu ubezpieczeń społecznych. Do chwili otrzymania zaskarżonej decyzji nie miał wiedzy i świadomości, że nastąpiła jakakolwiek wypłata na jego rzecz ponad przysługujące mu świadczenia. Był przekonany, że wypłacone dodatkowe kwoty stanowią wyrównanie lub waloryzację emerytury. Wypłata tego spornego świadczenia nastąpiła natomiast na skutek błędu organu i nieprawidłowo działających procedur finansowo - księgowych w organie rentowym. Wynika to wprost z treści zaskarżonej decyzji, gdzie Zakład sam przyznał, iż przy wyliczaniu wyrównania emerytury, nie potrącono wypłaconej emerytury w kwocie (...) (brak tego potrącenia wynikał zatem z przeoczenia organu). Organ rentowy na skutek popełnionej omyłki, przy wyliczaniu wyrównania emerytury, nie dokonał potrącenia wypłaconej emerytury (co przyznaje sam w treści zaskarżonej decyzji). Wskazać przy tym należy, że żadna z regulacji zawartych w art. 138 ustawy

o emeryturach i rentach z FUS nie wskazuje na obowiązek osoby pobierającej świadczenie systematycznej analizy, czy świadczenie jest wypłacane prawidłowo

i w należytej wysokości (wyroki Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 20.06.1995r., sygn. akt III Aur 191/95, Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28.09.2007 r., sygn. akt III AUa 1891/06).

W zaistniałej sytuacji to zatem Zakład Ubezpieczeń Społecznych ponosi odpowiedzialność za dokonanie wypłaty spornego świadczenia. W decyzji

o przyznaniu emerytury z dnia 13.05.2020r. znak: EI/15/001192256 organ rentowy obliczył wysokość należnej emerytury, informując dalej o tym, że dokona stosownego zaliczenia/potrącenia. Skoro tego nie uczynił, to aktualnie nie jest uprawniony do zwrotu otrzymanego świadczenia.

W uzasadnieniu swego stanowiska powołał się na to, że jak wskazuje się w orzecznictwie sądów, procedury finansowo - księgowo oraz proces techniczny wypłaty świadczenia nie mogą stanowić usprawiedliwienia niemożności wcześniejszej reakcji i anulowania dyspozycji wypłaty świadczenia. To na organie rentowym spoczywa obowiązek takiej organizacji pracy, aby nie dochodziło do wypłaty świadczeń, do których prawo ubezpieczonym nie przysługuje (wyroki Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 26.09.2012 r., sygn. akt III AUa 82/12, Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28.11.2019 r. sygn. akt III AUa 383/19).

W tej sytuacji brak jest podstaw do przerwania na niego odpowiedzialności za błąd organu rentowego i do żądania zwrotu pobranego świadczenia w oparciu

o art. 138 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Podtrzymał podstawy skarżonej decyzji i dodatkowo wskazał, iż w myśl przepisu art. 138 ustawy osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń
w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona
o braku prawa do ich pobierania;
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Zakład zobowiązał odwołującego do zwrotu nienależnie pobranej w okresie od dnia 1.05.2020r. do dnia 31.05.2020r. emerytury w wysokości (...)na podstawie przepisu art. 138 ust. 1 pkt.1 ustawy.

Decyzją z dnia 13.05.2020r. odwołującemu się przyznano prawo do emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego na podstawie przepisu

art. 27 ustawy od dnia 1.05.2020r. tj. miesiąca zgłoszenia wniosku. Wyliczając wyrównanie emerytury za okres od dnia 1.05.2020r. do dnia 30.06.2020r. organ rentowy określił (pkt. III decyzji), że z jego kwoty tj. z (...) winna być potrącona kwota (...)z tytułu wypłaconej emerytury wcześniejszej. Zakład wskazał również kwotę, która za okres do 30.06.2020r. winna zostać przekazana na rachunek bankowy uprawnionego (pkt. III i IV decyzji) tj. (...).

Ponadto w pouczeniu decyzji z dnia 13.05.2020roku (pkt.VI) organ rentowy poinformował odwołującego się o treści przepisów art. 95- 96 ustawy, wskazując,

że w razie zbiegu u jednej osoby prawa do kilku świadczeń przewidzianych

w ustawie wypłaca się jedno z tych świadczeń - wyższe lub wybrane przez zainteresowanego. Odwołujący się był zatem świadomy, że emerytura za maj 2020r. została wypłacona w nieprawidłowej (podwójnej) wysokości.

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

Odwołanie należało uznać za uzasadnione.

W pierwszej kolejności należy wskazać, iż organ rentowy nie wskazał dokładnie podstawy prawnej, w oparciu o którą zobowiązano odwołującego się do zwrotu nienależnie pobranej emerytury. W decyzji został powołany art. 138 ustawy

o emeryturach i rentach z FUS, co jest zbyt ogólnikowe. Natomiast w odpowiedzi na odwołanie wskazana została podstawa art. 138 ust. 1 pkt 1 ustawy, co było błędne, gdyż ustęp 1 nie posiada żadnych podpunktów i brzmi, iż osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Sąd założył natomiast, iż żądanie zwrotu organ rentowy oparł na treści art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy, zgodnie z którym za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 tego artykułu uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Jak już wyżej wskazano odwołujący się w dniu 06.05.2020r. wystąpił z wnioskiem o emeryturę. Decyzją z dnia 13.05.2020r. przyznano mu prawo do emerytury w związku z osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego. Odwołujący się był wcześniej uprawniony o emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. W decyzji z dnia 13.05.2020r. organ rentowy w punkcie III (zatytułowanym „naliczone wyrównania, potrącenia i odliczenia”) wskazał, iż „na poczet należności od 01.05.2020r. do 30.06.2020r. w kwocie (...) Zakład zalicza kwotę (...), z tytułu wypłaconej emerytury, pozostała należność w kwocie (...) po odliczeniu zaliczki na podatek odprowadzonej do urzędu skarbowego w kwocie 201zł liczonej od podstawy opodatkowania (...), składki na ubezpieczenie zdrowotne w łącznej kwocie (...), w tym odliczanej od podatku 205,11zł z kwoty świadczenia 33,08zł, Zakład przekaże na rachunek w banku w kwocie (...)”.

Decyzja zawierała również obszerne pouczenie, w tym w punkcie VI zawierała zapisy dotyczące zbiegu u jednej osoby prawa do dwóch lub więcej świadczeń emerytalno – rentowych i wypłacaniu jednego z nich przez organ rentowy.

Organ rentowy przedstawił wewnętrzną notatkę z dnia 30.10.2020r. o nienależnie pobranym świadczeniu. Jak wynika z tej notatki, winnym powstania nadpłaty był świadczeniobiorca – czyli odwołujący się, bo nadpłata powstała z powodu „ujawnienia nowych okoliczności”.

W świetle powyższych ustaleń nie ulega wątpliwości, iż doszło do wypłaty nienależnego świadczenia na rzecz odwołującego się, jednak wynikało to z błędu organu rentowego. W wyniku błędu doszło do realizacji nienależnego świadczenia, ale nie można uznać, że zostało ono nienależnie pobrane przez odwołującego się. Nie miał on bowiem żadnego wpływu na sposób realizacji rozliczeń i wypłaty samego świadczenia. Kwestie związane z realizacją wypłaty świadczenia emerytalnego obciążają organ rentowy. Odwołujący się nie miał i nie ma wpływu na rozliczenie świadczenia i treść dyspozycji finansowych przekazywanych do wypłaty przez organ rentowy. O tym, że po stronie odwołującego się nie doszło do uchybień, świadczy fakt, że o wypłaceniu nienależnego świadczenia organ rentowy powziął informację kilka miesięcy po wypłacie. Sama notatka z ujawnienia wskazuje, iż już wtedy błędnie założono, że zaistniała sytuacja to wina odwołującego się. W samej decyzji również nie wskazano podstawy prawnej ani dowodów na wyjaśnienie, że to z winy odwołującego się doszło do wypłaty nienależnego świadczenia. Działanie odwołującego się w tym zakresie ograniczało się wyłącznie do złożenia wniosku o emeryturę powszechną.

Jak już wcześniej wskazano, w sprawie niniejszej organ rentowy nienależycie wskazał podstawę prawną decyzji, natomiast w odpowiedzi na odwołanie przytoczył złą podstawę prawną. Zakładając, że żądanie opierał na art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy to należy zauważyć, że dość jednolite orzecznictwo dotyczące zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczeń społecznych rozróżnia „świadczenie nienależne” od „świadczenia nienależnie pobranego” a więc pobranego przez osobę, której przypisać można określone cechy dotyczące stanu jej świadomości co do zasadności pobierania świadczenia, w tym w szczególności działanie w złej wierze, z premedytacją. Przyjęte jest, że takie cechy działania są istotne przy ocenie obowiązku zwrotu przez ubezpieczonego wypłaconych mu nienależnie świadczeń wskazując, że dla ustalenia obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, decydujące znaczenie ma świadomość i zamiar ubezpieczonego, który pobrał świadczenie w złej wierze. Wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina świadczeniobiorcy, nie uzasadnia zaś powstania po stronie osoby ubezpieczonej

obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia . Przy czym w orzecznictwie podkreśla się, iż ochrona ubezpieczonego w tym zakresie nie ma miejsca w przypadku świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego lub innego bezprawnego działania ubezpieczonego w celu uzyskania prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Świadczenia wypłacone w takiej sytuacji podlegają zwrotowi w trybie przepisów dotyczących ubezpieczeń społecznych (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 05.02.2014r. sygn. akt III AUa 1061/13 i powołane w nim orzecznictwo).

Zatem nienależnie pobrane świadczenie w rozumieniu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, to świadczenie wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części (świadczenie nienależne, nieprzysługujące) na skutek okoliczności leżących po stronie ubezpieczonego.

W konsekwencji zasadnym jest wniosek, że jeżeli wypłata świadczenia nastąpiła z przyczyn niezależnych od ubezpieczonego to niezasadne jest przyjęcie, że doszło do pobrania nienależnego świadczenia. Niewątpliwie odwołujący się był pouczony o zasadach wypłaty i zawieszania emerytury oraz kwestiach uprawnień do kilku świadczeń, to nie miał świadomości w jaki sposób dokonuje się rozliczeń i nie miał też wpływu na ich rozliczenie. Wypłata świadczenia nienależnego nastąpiła więc

z przyczyn niezależnych od odwołującego się. Nie ma więc on obowiązku jego zwrotu. Sąd orzekający podziela w tej kwestii stanowisko choćby też Sądu Apelacyjnego w Katowicach wyrażone wyrokiem z dnia 17.09.2013r.

sygn. akt III AUa 2159/12, w którym wskazał on, że wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina świadczeniobiorcy, nie uzasadnia powstania po stronie osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Sąd Apelacyjny w Katowicach, powołanym przez odwołującego się, wyrokiem z dnia 28.09.2007r. sygn. akt III AUa 1891/06 jednoznacznie wskazał też, że żadna z regulacji zawartych w art. 138 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie wskazuje na obowiązek osoby pobierającej świadczenie do systematycznej analizy, czy świadczenie jest wypłacane prawidłowo i w należytej wysokości.

W związku z powyższym, na podstawie art. 477¹⁴ §2 kpc zmieniono zaskarżoną decyzję i ustalono, że odwołujący się nie jest zobowiązany do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 01.05.2020. do 31.05.2020r. w kwocie (...)

O kosztach rozstrzygnięto na podstawie na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 kpc w zw. z art. 99 kpc oraz § 9 ust. 2 rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz. U. z 2018r. poz. 265 ze zm).

Stosownie do treści art. 148¹ §1 kpc rozpoznano sprawę na posiedzeniu niejawnym, bowiem treść tego artykułu pozwala na to sądowi, jeżeli uzna, że ze względu na całokształt zgłoszonych twierdzeń i wniosków można to uczynić.

mt